

Υπόθεση C-689/20**Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98,
παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου****Ημερομηνία κατάθεσης:**

18 Δεκεμβρίου 2020

Αιτούν δικαστήριο:Sofiyski rayonen sad (Βουλγαρία) (περιφερειακό δικαστήριο
Σόφιας)**Ημερομηνία της απόφασης του αιτούντος δικαστηρίου:**

18 Δεκεμβρίου 2020

Ενάγουσα:

«Banka DSK» EAD

Εναγόμενος:

RP

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Αγωγή τραπεζικού ιδρύματος για την καταβολή του υπολοίπου ποσού εκ του πρόωρα καταστάντος ληξιπρόθεσμου κεφαλαίου και των δεδουλευμένων τόκων βάσει σύμβασης καταναλωτικής πίστης. Η ενάγουσα ζητεί τις μηνιαίες δόσεις, μεταβαλλόμενου ύψους, που δεν καταβλήθηκαν κατά το χρονικό διάστημα από τις 24 Οκτωβρίου 2016 έως τις 24 Οκτωβρίου 2017, καθώς και του κεφαλαίου που υπολείπεται μέχρι την ημερομηνία αποπληρωμής της τελευταίας δόσης (9 Μαρτίου 2019), το οποίο κατέστη ληξιπρόθεσμο πρόωρα, συνολικού ύψους 4 105,27 λέβα (BGN) (περίπου 2 100 ευρώ): συμβατικούς τόκους για το χρονικό διάστημα από τις 24 Σεπτεμβρίου 2016 έως τις 9 Νοεμβρίου 2017, ύψους 668,93 λέβα (BGN) (περίπου 340 ευρώ), καθώς και νόμιμους τόκους υπερημερίας ύψους 84,06 λέβα (BGN).

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής απόφασεως

Το ύψος του επιτοκίου που έχει καθορίσει η δανειοδότρια τράπεζα στο πλαίσιο της σύμβασης καταναλωτικής πίστης εξαρτάται από το αν ο καταναλωτής συνήψε με την ίδια τράπεζα σύμβαση παροχής υπηρεσιών πληρωμών συνδεδεμένων με την πρώτη σύμβαση [στο εξής: συμπληρωματικές υπηρεσίες]. Κατά το αιτούν δικαστήριο, τούτο δημιουργεί ασάφειες κατά την εφαρμογή σε αυτή τη σύμβαση ορισμένων διατάξεων του εθνικού δικαίου περί αθεμίτου ανταγωνισμού. Τούτο εγείρει ορισμένα ερωτήματα, ήτοι αν συγκεκριμένες πρακτικές κατά την χορήγηση πιστώσεως σε καταναλωτές σχετικά με τη μείωση επιτοκίου, η οποία προσφέρεται από την τράπεζα στο πλαίσιο της λήψης άλλων συμπληρωματικών υπηρεσιών με τις οποίες συνδέεται η χορήγηση πιστώσεως σε καταναλωτές, μπορούν να θεωρηθούν «αθέμιτες» κατά την έννοια της οδηγίας 2005/29/EK για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, σε ποιο βαθμό πρέπει οι πρακτικές αυτές να θεωρηθούν καταχρηστικές ρήτρες κατά την έννοια της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, και αν πληρούνται οι απαιτήσεις παροχής πληροφοριών σύμφωνα με την οδηγία 2008/48/EK για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης.

Προδικαστικά ερωτήματα

Το αιτούν δικαστήριο υποβάλλει τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1. Έχει το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ, σε συνδυασμό με το σημείο 1, στοιχεία ε' και στ', του παραρτήματος της οδηγίας αυτής, καθώς και το άρθρο 15, παράγραφοι 2 και 3, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, την έννοια ότι ρήτρες δημιουργούν υποχρεώσεις εις βάρος του καταναλωτή παρά την απαίτηση καλής πίστεως, όταν αυξάνουν αισθητά τις επιβαρύνσεις του καταναλωτή στο πλαίσιο σύμβασης πίστωσης, σε περίπτωση που ο καταναλωτής δεν μεταφέρει μηνιαίως τον μισθό του [σε λογαριασμό] στη δανειοδότρια τράπεζα, λαμβανομένου υπόψη ότι σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης υποχρεούται αυτός να συστήσει ενέχυρο επί του οφειλόμενου σε αυτόν μισθού, ανεξαρτήτως του τρόπου και του κράτους στο οποίο λαμβάνει τον μισθό του;

2. Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα, έχει το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ, σε συνδυασμό με το σημείο 1, στοιχεία ε' και στ', του παραρτήματος της οδηγίας αυτής, την έννοια ότι ρήτρες δημιουργούν υποχρεώσεις εις βάρος του καταναλωτή παρά την απαίτηση καλής πίστεως, όταν υποχρεώνουν τον καταναλωτή όχι μόνον να μεταφέρει τον μισθό του [σε λογαριασμό] στον δανειοδότη επαγγελματία, αλλά και να λαμβάνει στην πράξη άλλες υπηρεσίες του δανειοδότη επαγγελματία;

3. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο δεύτερο ερώτημα, προς ποια κριτήρια πρέπει, κατ' αρχήν, να προσανατολίζεται το εθνικό δικαστήριο στο πλαίσιο της εκτίμησης του καταχρηστικού χαρακτήρα; Ειδικότερα, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το πόσο στενά συνδέεται το αντικείμενο της σύμβασης πίστωσης με τις συμπληρωματικές υπηρεσίες που λαμβάνει ο καταναλωτής, ο

αριθμός των συμπληρωματικών υπηρεσιών και η εθνική νομοθεσία σχετικά με τον περιορισμό των πρακτικών δέσμευσης;

4. Έχει εφαρμογή η αρχή της σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας του εθνικού δικαίου, όπως αυτή ορίστηκε στη σκέψη 26 της απόφασης 14/83, Von Colson, και κατά την ερμηνεία διατάξεων εθνικού δικαίου που διέπουν άλλους τομείς δικαίου (συγκεκριμένα διατάξεις περί αθεμίτου ανταγωνισμού) που είναι συγγενείς προς το αντικείμενο της πράξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης την οποία εφαρμόζει το εθνικό δικαστήριο στην εκκρεμούσα ενώπιόν του διαδικασία (εν προκειμένω την οδηγία 93/13/ΕΟΚ σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές);

5. Έχει το άρθρο 7, παράγραφος 2, σε συνδυασμό με το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο δ', της οδηγίας 2005/29/ΕΚ, και το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο στ', της οδηγίας 2008/48/ΕΚ, την έννοια ότι σύμφωνα με αυτά απαγορεύεται η μεία χαμηλότερου χρεωστικού επιτοκίου στην κύρια σύμβαση καταναλωτικής πίστωσης όταν η χορήγηση της πίστωσης με το εν λόγω χρεωστικό επιτόκιο εξαρτάται από όρους που καθορίζονται σε παράρτημα της σύμβασης; Πρέπει, στο πλαίσιο του σχετικού ελέγχου, να εκτιμάται ο τρόπος με τον οποίο διατυπώθηκαν οι όροι για τη μείωση του χρεωστικού επιτοκίου, η κατάργηση της μείωσης αυτής, καθώς και τα μέσα που οδηγούν σε εκ νέου μείωση;

6. Έχει το άρθρο 5, παράγραφος 2, στοιχείο β', της οδηγίας 2005/29/ΕΚ την έννοια ότι, για να εκτιμηθεί αν υφίσταται σημαντική επιρροή στην οικονομική συμπεριφορά των καταναλωτών, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το μερίδιο αγοράς που κατέχει τράπεζα που χορηγεί καταναλωτικές πιστώσεις σε σχέση με τις ανάγκες των καταναλωτών που λαμβάνουν τέτοια προϊόντα;

7. Έχει το άρθρο 3, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2008/48/ΕΚ την έννοια ότι οι επιβαρύνσεις που προκύπτουν από συμβάσεις καταναλωτικής πίστωσης, κατά την εκτέλεση των οποίων χορηγείται μείωση επιτοκίου δυνάμει της σύμβασης καταναλωτικής πίστωσης, αποτελούν τμήμα του συνολικού ετησίου πραγματικού επιτοκίου και πρέπει να προσμετρώνται κατά τον υπολογισμό του;

8. Έχει το άρθρο 3, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2008/48/ΕΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 5 της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ, την έννοια ότι, σε περίπτωση μη εκπλήρωσης των υποχρεώσεων που απορρέουν από συμβάσεις συνδεδεμένες με σύμβαση πίστωσης, η οποία συνοδεύεται από αύξηση του χρεωστικού επιτοκίου της πίστωσης, το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο πρέπει επίσης να συνυπολογίζεται στο υψηλότερο χρεωστικό επιτόκιο σε περίπτωση μη εκπλήρωσης;

9. Έχει το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2008/48/ΕΚ την έννοια ότι η μη προσήκουσα μεία του συνολικού ετησίου πραγματικού επιτοκίου σε σύμβαση πίστωσης συναφθείσα μεταξύ του επαγγελματία και του καταναλωτή ως δανειολήπτη πρέπει να θεωρείται ως παράλειψη μείας του συνολικού ετησίου

πραγματικού επιτοκίου στη σύμβαση πίστωσης και ότι το εθνικό δικαστήριο πρέπει να εφαρμόσει τις προβλεπόμενες από το εθνικό δίκαιο έννομες συνέπειες για τη παράλειψη μείας του συνολικού ετησίου πραγματικού επιτοκίου σε σύμβαση καταναλωτικής πίστωσης;

10. Έχει το άρθρο 22, παράγραφος 4, της οδηγίας 2008/48/EK την έννοια ότι η κύρωση την οποία προβλέπει ο εθνικός νομοθέτης υπό τη μορφή ακυρότητας της σύμβασης καταναλωτικής πίστωσης, ως αποτέλεσμα της οποίας πρέπει να επιστραφεί μόνον το χορηγηθέν κεφάλαιο, είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας όταν στη σύμβαση καταναλωτικής πίστωσης μνημονεύεται ανακριβώς το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο;»

Νομοθεσία και νομολογία της Ένωσης

Άρθρο 15, παράγραφοι 2 και 3, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ C 202, του 2016, σ. 389).

Άρθρο 3, παράγραφος 1, και άρθρο 5 της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95, του 1993, σ. 29), καθώς και σημείο 1, στοιχεία ε' και στ', του παραρτήματός της.

Άρθρο 7, στοιχείο 2, άρθρο 5, παράγραφος 2, στοιχείο β', και άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο δ', της οδηγίας 2005/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2005, για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές στην εσωτερική αγορά και για την τροποποίηση της οδηγίας 84/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου, των οδηγιών 97/7/EK, 98/27/EK, 2002/65/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (στο εξής: οδηγία για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές) (ΕΕ L 149, του 2005, σ. 22).

Άρθρο 3, στοιχείο ζ', άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχεία στ' και ζ', καθώς και άρθρο 22, παράγραφος 4, της οδηγίας 2008/48/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ L 133, της 22ας Μαΐου 2008, σ. 66).

Απόφαση της 10ης Απριλίου 1984, von Colson, 14/83, EU:C:1984:153, σκέψη 26.

Απόφαση της 15ης Μαρτίου 2012, Pereničová και Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, σκέψεις 43 και 44.

Απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2016, Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, σκέψη 78.

Απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2018, Bankia, C-109/17, EU:C:2018:735, σκέψεις 48 και 50.

Απόφαση της 20ης Σεπτεμβρίου 2018, EOS KSI Slovensko, C-448/17, EU:C:2018:745.

Απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2020, A., C-738/19, EU:C:2020:687, σκέψη 37.

Διατάξεις εθνικού δικαίου

Το αιτούν δικαστήριο παραθέτει μια σειρά διατάξεων εθνικού δικαίου οι οποίες εφαρμόζονται στην κύρια δίκη. Οι σημαντικότερες εξ αυτών έχουν την ακόλουθη διατύπωση στα οικεία σημεία:

Zakon za zadalzheniata i dogovorite (νόμος περί ενοχικών σχέσεων και συμβάσεων)

Άρθρο 149. Προς εξασφάλιση απαιτήσεως, είναι δυνατή η σύσταση ενεχύρου [...] επί απαιτήσεως [...].

Zakon za zashtita na protrebitelite (νόμος περί προστασίας των καταναλωτών)

Άρθρο 68c. Απαγορεύονται οι αθέμιτες εμπορικές πρακτικές.

Άρθρο 68d. (1) [...]

(4) Αθέμιτες είναι επίσης οι παραπλανητικές και επιθετικές εμπορικές πρακτικές [...].

Άρθρο 68e. (1) Μια εμπορική πρακτική είναι παραπλανητική όταν [...]ενδέχεται να παραπλανήσει τον μέσο καταναλωτή, ακόμη και αν οι παρεχόμενες πληροφορίες είναι αντικειμενικά ορθές [...].

(2) Οι περιστάσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 1 περιλαμβάνουν πληροφορίες σχετικά με:

[...]

4. την τιμή ή τον τρόπο υπολογισμού της ή την ύπαρξη ειδικής πλεονεκτικής τιμής·

[...]

Άρθρο 68f. (1) Μια εμπορική πρακτική είναι επίσης παραπλανητική όταν [...] αποκρύπτει ουσιώδεις πληροφορίες [...].

(2) Παραπλανητική είναι επίσης κάθε εμπορική πρακτική κατά την οποία ένας επαγγελματίας αποσιωπά [...] ή παρέχει κατά τρόπο ασαφή [...] ουσιώδεις πληροφορίες [...].

Άρθρο 68h. Μια εμπορική πρακτική θεωρείται επιθετική όταν πράγματι επιδρά [...] ή όταν ενδέχεται να επιδράσει ουσιωδώς στην ελευθερία επιλογής ή τη συμπεριφορά του μέσου καταναλωτή, [...] με παρενόχληση, εξαναγκασμό, συμπεριλαμβανομένης [...] της ασκήσεως ανεπίτρεπτης επιρροής.

Άρθρο 68m. (1) Ο καταναλωτής έχει δικαίωμα να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση που έχει συναφθεί με επαγγελματία βάσει αθέμιτης εμπορικής πρακτικής, να καταγγείλει αμέσως τη σύμβαση αυτή ή να την μετατρέψει χωρίς τη συναίνεση του αντισυμβαλλομένου και να ζητήσει αποζημίωση κατά τις γενικές διατάξεις [...].

Άρθρο 143. Συνιστά καταχρηστική ρήτρα, σε σύμβαση συναφθείσα με καταναλωτή, κάθε συμφωνία η οποία, παρά την απαίτηση καλής πίστεως, προκαλεί εις βάρος του καταναλωτή ουσιαστική ανισορροπία μεταξύ των συμβατικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του επαγγελματία και του καταναλωτή, καθόσον:

[...]

9. απαιτεί από τον καταναλωτή να συναινέσει σε ρήτρες των οποίων δεν είχε τη δυνατότητα να λάβει γνώση πριν από τη σύναψη της σύμβασης·

12. [...] δίνει στον επαγγελματία το δικαίωμα να αυξήσει την τιμή χωρίς να έχει ο καταναλωτής σε αυτήν την περίπτωση το δικαίωμα να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση αν η τελική τιμή είναι υπέρμετρα υψηλή σε σχέση με το τίμημα που συμφωνήθηκε κατά τη σύναψη της σύμβασης·

[...]

18. επιβάλλει παρεμφερείς όρους.»

Zakon za potrebitelskia Kredige (νόμος περί καταναλωτικής πίστεως)

Άρθρο 5. (1) Πριν δεσμευθεί ο καταναλωτής με [...] σύμβαση καταναλωτικής πίστεως, ο πιστωτικός φορέας παρέχει εγκαίρως στον καταναλωτή την αναγκαία πληροφόρηση για να συγκρίνει διάφορες προσφορές και να λάβει τεκμηριωμένη απόφαση σχετικά με τη σύναψη ή μη σύμβασης καταναλωτικής πίστεως.

(2) Οι πληροφορίες που αναφέρονται στην παράγραφο 1 γνωστοποιούνται μέσω του εντύπου «τυποποιημένες ευρωπαϊκές πληροφορίες [...]» που αναφέρεται στο σημείο 2 του παραρτήματος.

[...]

(4) Οι πληροφορίες που αναφέρονται στις παραγράφους 1, 2 [...], καθώς και οι γενικοί όροι συναλλαγών παρέχονται στον καταναλωτή δωρεάν, σε έντυπη μορφή ή σε άλλο σταθερό μέσο, κατά τρόπο σαφή και κατανοητό [...].

[...]

(7) Σε περίπτωση σύμβασης πίστωσης με κυμαινόμενο επιτόκιο, για την οποία χρησιμοποιείται επιτόκιο αναφοράς, ο πιστωτικός φορέας [...] παρέχει στον καταναλωτή πληροφορίες σχετικά με το ύψος του επιτοκίου αναφοράς και το όνομα του διαχειριστή του, καθώς και τις συνέπειες για τον καταναλωτή που συνδέονται με το επιτόκιο αναφοράς, σε χωριστό έγγραφο που επισυνάπτεται στο έντυπο «τυποποιημένες ευρωπαϊκές πληροφορίες [...]». Οι συμπληρωματικές πληροφορίες που παρέχονται από τον πιστωτικό φορέα [...] στον καταναλωτή παρουσιάζονται σε χωριστό έγγραφο, επισυναπτόμενο στο έντυπο που αναφέρεται στην παράγραφο 2.

[...]

Άρθρο 10a. [...]

(4) Η φύση, το ύψος και η δραστηριότητα για τα οποία ζητούνται έξοδα και/ή προμήθειες πρέπει να καθορίζονται σαφώς και επακριβώς στη σύμβαση καταναλωτικής πίστωσης.

Άρθρο 11. (1) Η σύμβαση καταναλωτικής πίστωσης συντάσσεται σε γλώσσα κατανοητή και περιλαμβάνει:

[...]

9. το χρεωστικό επιτόκιο της πίστωσης, τους όρους που διέπουν την εφαρμογή του χρεωστικού επιτοκίου και κάθε δείκτη ή επιτόκιο αναφοράς που εφαρμόζεται στο αρχικό χρεωστικό επιτόκιο, καθώς και τις περιόδους, τους όρους και τον τρόπο αναπροσαρμογής του χρεωστικού επιτοκίου· όταν, υπό διαφορετικές περιστάσεις, ισχύουν διαφορετικά χρεωστικά επιτόκια, παρέχονται οι προαναφερθείσες πληροφορίες για όλα τα εφαρμοζόμενα χρεωστικά επιτόκια·

9a. τη μέθοδο υπολογισμού του επιτοκίου αναφοράς σύμφωνα με το άρθρο 33a·

10. το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο και το συνολικό κόστος της πίστωσης για τον καταναλωτή [...].

11. τους όρους αποπληρωμής της πίστωσης από τον καταναλωτή, συμπεριλαμβανομένου ενός πίνακα χρεολυσίων με πληροφορίες σχετικά [...] με τα διάφορα οφειλόμενα ποσά, τα οποία είναι ληξιπρόθεσμα επί σκοπώ εξοφλήσεως με διαφορετικά επιτόκια·

12. πληροφορίες σχετικά με το δικαίωμα του καταναλωτή να λάβει, σε περίπτωση αποπληρωμής του δανείου, στο πλαίσιο σύμβασης πίστωσης

ορισμένου χρόνου [...], πίνακα χρεολυσίων με τα καταβληθέντα και τα οφειλόμενα ποσά [...]

14. όλες τις επιβαρύνσεις ανοίγματος και τήρησης ενός ή περισσότερων λογαριασμών προς εξυπηρέτηση (αναληφθέντα ποσά πίστωσης και καταβολές) της πίστωσης, εκτός εάν το άνοιγμα λογαριασμού είναι προαιρετικό [...]

15. το επιτόκιο σε περίπτωση καθυστέρησης σύμφωνα με τη ρύθμιση που ίσχυε κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης πίστωσης και τις λεπτομέρειες εφαρμογής του, καθώς και όλες τις επιβαρύνσεις που προκύπτουν από τη μη εκπλήρωση της σύμβασης·

16. προειδοποίηση σχετικά με τις συνέπειες για τον καταναλωτή σε περίπτωση καθυστέρησης καταβολής·

[...]

18. κατά περίπτωση, τις εγγυήσεις που πρέπει να παράσχει ο καταναλωτής·

[...]

Άρθρο 19. (1) Το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο της πίστωσης αντιπροσωπεύει το συνολικό τρέχον και μελλοντικό κόστος της πίστωσης για τον καταναλωτή (τόκοι, άλλες άμεσες ή έμμεσες επιβαρύνσεις, προμήθειες, αμοιβές [...]), εκφραζόμενο ως ετήσιο ποσοστό του συνολικού ποσού της χορηγούμενης πίστωσης.

(2) Το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο υπολογίζεται βάσει του τύπου του παραρτήματος 1, λαμβανομένων υπόψη των γενικών διατάξεων και των πρόσθετων κριτηρίων που αναφέρονται σ' αυτές.

(3) Από τον υπολογισμό του συνολικού ετήσιου πραγματικού επιτοκίου εξαιρούνται τα ακόλουθα έξοδα:

1. αυτά με τα οποία επιβαρύνεται ο καταναλωτής εφόσον έχει παραβεί τις υποχρεώσεις του βάσει της σύμβασης καταναλωτικής πίστωσης·

[...]

3. τα έξοδα για την τήρηση λογαριασμού στο πλαίσιο της σύμβασης καταναλωτικής πίστωσης, [...], τα λοιπά έξοδα τα σχετικά με καταβολές, όταν το άνοιγμα του λογαριασμού είναι προαιρετικό και τα έξοδα του λογαριασμού έχουν προσδιορισθεί σαφώς και αυτοτελώς στη σύμβαση πίστωσης ή οιαδήποτε άλλη σύμβαση η οποία συνάπτεται με τον καταναλωτή.

[...]

Άρθρο 21. (1) Είναι άκυρη κάθε ρήτρα σύμβασης καταναλωτικής πίστωσης που έχει ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα την καταστράτηγηση των απαιτήσεων του παρόντος νόμου.

[...]

Άρθρο 22. Όταν δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις του [...] άρθρου 11, παράγραφος 1, σημεία 7 έως 12 και 20, καθώς και παράγραφος 2 [...], η σύμβαση καταναλωτικής πίστωσης είναι άκυρη.

Άρθρο 23. Όταν σύμβαση καταναλωτικής πίστωσης έχει κηρυχθεί άκυρη, ο καταναλωτής επιστρέφει μόνον το καθαρό ποσό της πίστωσης και δεν οφείλει τόκους ή άλλες επιβαρύνσεις για την πίστωση.

Άρθρο 24. Τα άρθρα 143 έως 148 του Zakon za zashtita na potrebitelite (νόμου περί προστασίας των καταναλωτών) έχουν επίσης εφαρμογή επί συμβάσεων καταναλωτικής πίστωσης.

Άρθρο 33. (1) Σε περίπτωση υπερημερίας του καταναλωτή, ο πιστωτικός φορέας δικαιούται να απαιτήσει τόκους μόνον για το ποσό που δεν καταβλήθηκε εγκαίρως κατά την περίοδο υπερημερίας.

(2) Όταν ο καταναλωτής καθυστερεί τις καταβολές των οφειλομένων δόσεων, η αποζημίωση λόγω υπερημερίας δεν μπορεί να υπερβαίνει το νόμιμο επιτόκιο.

[...]

Άρθρο 1 Σύμφωνα με τον παρόντα νόμο:

ως «συνολικό κόστος της πίστωσης για τον καταναλωτή» νοούνται το σύνολο των επιβαρύνσεων, συμπεριλαμβανομένων των τόκων, των προμηθειών, των φόρων, των αμοιβών των μεσιτών πιστώσεων και των κάθε άλλου είδους εξόδων, τα οποία είναι άμεσα συνδεδεμένα με τη σύμβαση καταναλωτικής πίστωσης, τα οποία γνωρίζει ο πιστωτικός φορέας και τα οποία καλείται να πληρώσει ο καταναλωτής [...].

Zakon za zashtita na konkurentsiaata (νόμος περί προστασίας του ανταγωνισμού)

Άρθρο 15. (1) Απαγορεύονται όλες [...] οι εναρμονισμένες πρακτικές δύο ή περισσοτέρων επιχειρήσεων που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού στην οικεία αγορά, και ιδίως:

[...]

5. η εξάρτηση της σύναψης συμβάσεων από την εκ μέρους του αντισυμβαλλομένου ανάληψη πρόσθετων υποχρεώσεων ή από τη σύναψη

πρόσθετων συμβάσεων που εκ φύσεως ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο της κύριας σύμβασης ή την εκπλήρωσή της.

(2) Οι συμφωνίες και οι αποφάσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 1 είναι άκυρες.

[...]

(5) Η ύπαρξη καταχρηστικών ρητρών σε σύμβαση συναφθείσα με καταναλωτή δεν συνεπάγεται την ακυρότητα της σύμβασης αν μπορεί να διατηρηθεί σε ισχύ και χωρίς τις ρήτρες αυτές.

Άρθρο 16. (1) Η απαγόρευση του άρθρου 15, παράγραφος 1, δεν εφαρμόζεται επί συμφωνιών, αποφάσεων και εναρμονισμένων πρακτικών που έχουν επουσιώδεις επιπτώσεις στον ανταγωνισμό.

(2) Οι επιπτώσεις είναι επουσιώδεις όταν το συνολικό μερίδιο αγοράς των συμμετεχουσών επιχειρήσεων στην αγορά των αγαθών ή υπηρεσιών που αποτελούν αντικείμενο της συμφωνίας, της απόφασης ή της εναρμονισμένης πρακτικής δεν υπερβαίνει, στο σύνολό του, τα ακόλουθα όρια:

1. 10 % της σχετικής αγοράς αν οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις βρίσκονται σε ανταγωνισμό μεταξύ τους:

[...].

Άρθρο 36. [...]

(2) Απαγορεύεται η προσφορά ή η παροχή, δωρεάν ή κατά τα φαινόμενα στην τιμή άλλων αγαθών ή υπηρεσιών, πρόσθετων προϊόντων ή υπηρεσιών στα πωλούμενα αγαθά ή υπηρεσίες· τούτο δεν ισχύει όσον αφορά: διαφημιστικά προϊόντα αμελητέας αξίας [...].

[...].

Άρθρο 37a. (1) Απαγορεύεται κάθε πράξη ή παράλειψη επιχείρησης με αυξημένη διαπραγματευτική ισχύ η οποία, ως εμπορική πρακτική, θίγει ή δύναται να θίξει, παρά την απαίτηση καλής πίστεως, τα συμφέροντα του συμβαλλομένου που βρίσκεται στην υποδεέστερη διαπραγματευτική θέση και των καταναλωτών. Είναι ανέντιμες οι πράξεις ή παραλείψεις [...] όπως η επιβολή αδικαιολόγητα αυστηρών [...] απαιτήσεων [...].

(2) Η ύπαρξη αυξημένης διαπραγματευτικής ισχύος εκτιμάται λαμβανομένων υπόψη των διαρθρωτικών χαρακτηριστικών της οικείας αγοράς και της ειδικής έννομης σχέσης που υφίσταται μεταξύ των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων, λαμβανομένης υπόψη της έκτασης της αμοιβαίας αλληλεξάρτησής τους.

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της κύριας δίκης

- 1 Στις 9 Μαρτίου 2016, οι διάδικοι της κύριας δίκης συνήψαν σύμβαση καταναλωτικής πίστης. Δυνάμει αυτής της σύμβασης, χορηγήθηκε στον εναγόμενο κεφάλαιο ύψους 5 000 λέβα (BGN) (περίπου 2 550 ευρώ) για διάρκεια 36 μηνών. Η πίστωση συνοδεύεται από κυμαινόμενο επιτόκιο το οποίο ισούται προς το άθροισμα του Euribor έξι μηνών και ενός σταθερού σπρεντ 7,606 %.
- 2 Κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης, το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο ανερχόταν σε 8,2 %. Η πίστωση έπρεπε να αποπληρωθεί σε 36 μηνιαίες δόσεις, εκάστη ποσού 159,24 λέβα (BGN) (περίπου 82 ευρώ).
- 3 Το σημείο 8 της σύμβασης πίστωσης ορίζει ότι το αρχικό συμβατικό επιτόκιο εξυπηρετεί διαφημιστικούς σκοπούς και έχει εφαρμογή στην περίπτωση που ο εναγόμενος πληροί τις προϋποθέσεις που τίθενται στο παράρτημα 2 της σύμβασης. Σε περίπτωση που δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές, το σταθερό σπρεντ, το οποίο διαμορφώνει το πιστωτικό επιτόκιο, αυξάνεται από το αρχικό 7,606 % σε 14,356 % (ήτοι κατά 6,75 %, οπότε το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο σχεδόν διπλασιάζεται κατ' αυτόν τον τρόπο).
- 4 Εκτός από τη σύμβαση πίστωσης, συνήφθη επίσης σύμβαση ενεχύρασης απαιτήσης μισθού, στο πλαίσιο της οποίας ο εναγόμενος δήλωσε ότι απασχολείται από βουλγαρική επιχείρηση δυνάμει σύμβασης εργασίας αορίστου χρόνου.
- 5 Το παράρτημα 2 της σύμβασης της 1ης Μαρτίου 2016, το οποίο επίσης υπέγραψε ο εναγόμενος, αναφέρει διάφορα είδη εκπτώσεων σχετικά με τις καταναλωτικές πιστώσεις.
- 6 Κατά το σημείο 1.1.1 του παραρτήματος αυτού, οι προϋποθέσεις λήξης του ετήσιου επιτοκίου 8,20 %, το οποίο εξυπηρετεί διαφημιστικούς σκοπούς, εφαρμόζονται σε σύμβαση καταναλωτικής πίστης όταν ο δανειολήπτης:
 - a) μεταφέρει τον μισθό του σε λογαριασμό που άνοιξε στη «Banka DSK» EAD·
 - b) συστήνει ενέχυρο επί της απαιτήσεως του μισθού του υπέρ της «Banka DSK» EAD·
 - c) συστήνει ενέχυρο επί όλων των απαιτήσεών του σε λογαριασμούς στη «Banka DSK» EAD·
 - d) υποβάλλει αίτηση για την έκδοση χρεωστικής κάρτας από την «Banka DSK» EAD·
 - e) συμμετέχει στο σύστημα ηλεκτρονικής τραπεζικής «DSK Direktkt» της «Banka DSK» EAD·

- f) λαμβάνει τουλάχιστον δύο είδη ειδοποιήσεων σύντομων γραπτών μηνυμάτων (SMS), και
- g) εξοφλεί μηνιαίως τουλάχιστον ένα λογαριασμό επιχειρήσεων κοινής ωφελείας (ηλεκτρική ενέργεια, τηλέφωνο, διανομή ύδατος ...) χωρίς μετρητά, με χρέωση του λογαριασμού της «Banka DSK» EAD ή καταθέτει μηνιαίως ελάχιστη δόση 10 λέβα (BGN) στο συμπληρωματικό προαιρετικό συνταξιοδοτικό ταμείο «DSK Rodina».
- 7 Κατά το σημείο 1.2.1 του παραρτήματος 2, το επιτόκιο ανέρχεται σε 8,70 % ετησίως αν ο δανειολήπτης πληροί μόνον τις προϋποθέσεις των κατά τα άνω στοιχείων α έως c. Όταν οι υπηρεσίες που αναφέρονται στα στοιχεία d έως g (συμπληρωματικές υπηρεσίες) δεν λαμβάνονται για δύο συνεχείς μήνες, πλην όμως ο δανειολήπτης πληροί τις προϋποθέσεις των στοιχείων α έως c, το πιστωτικό επιτόκιο προσαυξάνεται σύμφωνα με το σημείο 9.1.2 του παραρτήματος 2 κατά 0,5 % από την επόμενη μηνιαία δόση και ανέρχεται κατ' αποτέλεσμα εκ νέου σε 8,70 % ετησίως.
- 8 Το σημείο 9.1.1 του παραρτήματος 2 προβλέπει ότι, αν δεν κατατεθεί για δύο διαδοχικούς μήνες ο μισθός του δανειολήπτη στον λογαριασμό του στη «Banka DSK» EAD (ήτοι αν δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις των κατά τα άνω στοιχείων α' και β'), πλην όμως οι δόσεις αποπληρωμής καταβληθούν στον λογαριασμό, η πίστωση τοκίζεται από την επόμενη δόση με επιτόκιο 11,95 %. Κατά το σημείο 9.1.3, σε περίπτωση καθυστέρησης πληρωμής δύο ή περισσότερων δόσεων, καταργούνται οι εκπτώσεις επιτοκίου σύμφωνα με το σημείο 2 του παραρτήματος.
- 9 Το σημείο 9.1.2 προβλέπει ότι, σε περίπτωση τακτικής αποπληρωμής της πίστωσης, οι εκπτώσεις μπορούν να «εφαρμοστούν εκ νέου» αν ο δανειολήπτης πληροί τις προϋποθέσεις για να λάβει τις εκπτώσεις αυτές, υποβάλλοντας δήλωση προς τη «Banka DSK» EAD. Δεν διευκρινίζεται αν και υπό ποιες προϋποθέσεις η εκ νέου εφαρμογή κατ' αυτόν τον τρόπο έχει δεσμευτικό χαρακτήρα.
- 10 Σύμφωνα με τη λογιστική πραγματογνωμοσύνη που διενεργήθηκε στο πλαίσιο της κύριας δίκης, ο εναγόμενος σταμάτησε να καταβάλλει τις δόσεις αποπληρωμής στις 24 Οκτωβρίου 2016. Ο πραγματογνώμονας διευκρινίζει ότι, από την ημερομηνία αυτή, το υπόλοιπο οφειλόμενο ποσό του κεφαλαίου τοκίζόταν από την ενάγουσα της κύριας δίκης έως τις 24 Δεκεμβρίου 2016 με επιτόκιο 14,687 % ετησίως, έως τις 24 Ιουνίου 2017 με 14,682 % ετησίως, και έως τις 9 Νοεμβρίου 2017 με 14,624 %. Μετά από αυτήν την ημερομηνία, η πίστωση κατέστη πρόωρα ληξιπρόθεσμη και δεν χρεώθηκε κανένας συμβατικός τόκος. Βάσει των στοιχείων της τράπεζας, η ανοικτή πίστωση ανέρχεται σε κεφάλαιο ύψους 4 105,27 λέβα (BGN)· συμβατικούς τόκους ύψους 668,93 λέβα (BGN) και τόκους υπερημερίας ύψους 84,07 λέβα (BGN).
- 11 Είναι γνωστό τοις πάσι ότι πολλά πιστωτικά ιδρύματα στη Βουλγαρία προσφέρουν χαμηλότερα επιτόκια σε καταναλωτές όταν μεταφέρουν τον μισθό

τους σε λογαριασμό στην τράπεζα που χορηγεί την πίστωση. Επίσης, διαφημίζονται πιστώσεις ως ελκυστικότερες σε σύγκριση με τους όρους της αγοράς, στις οποίες δεν είναι απαραίτητη η «μεταφορά του μισθού» στην τράπεζα που χορηγεί την πίστωση. Εξ αυτού μπορεί να συναχθεί ότι αποτελεί διαδεδομένη πρακτική στην τραπεζική αγορά της Βουλγαρίας να υποχρεώνονται οι δανειολήπτες να λαμβάνουν τον μισθό τους σε λογαριασμό στην τράπεζα που χορηγεί την πίστωση.

- 12 Η ενάγουσα «Banka DSK» EAD είναι ένα από τα μεγαλύτερα πιστωτικά ιδρύματα που δραστηριοποιούνται στην αγορά, το δε μερίδιο αγοράς της περίπου 10 % σύμφωνα με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης την κατατάσσει μεταξύ πρώτης και δεύτερης θέσης. Στην υπόθεση της κύριας δίκης, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι δεν έχει συγκεντρώσει πληροφορίες σχετικά με το μερίδιο αγοράς της ενάγουσας, καθόσον δεν είναι σαφές αν το γεγονός αυτό είναι κρίσιμο για την επίλυση της διαφοράς.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

- 13 Κατά το αιτούν δικαστήριο, στην υπόθεση της κύριας δίκης δημιουργούν πρόβλημα εφαρμογής του δικαίου οι ρήτρες που περιλαμβάνονται στο παράρτημα 2 της επίδικης σύμβασης καταναλωτικής πίστης.

Καταχρηστικότητα των συμβατικών ρητρών

- 14 Κατ' αρχάς, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς τη συμβατότητα των ρητρών περί υποχρεωτικής λήψης συμπληρωματικών υπηρεσιών με την απαίτηση καλής πίστης που απορρέει από το άρθρο 3 της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η σύμβαση πίστωσης επιβάλλει στον καταναλωτή επαχθή υποχρέωση η οποία, συγχρόνως, δημιουργεί ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στον πιστωτικό φορέα.
- 15 Ειδικότερα, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να ερμηνεύσει τον όρο «εις βάρος του καταναλωτή» που χρησιμοποιείται στο άρθρο 3 της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ. Κατά την άποψή του, είναι αμφίβολο αν η υποχρέωση του καταναλωτή [να μεταφέρει] τον μισθό του σε λογαριασμό στην τράπεζα από την οποία έχει λάβει πίστωση, είναι, αφ' εαυτού, εις βάρος του καταναλωτή, καθώς και αν η απαίτηση να λάβει ο καταναλωτής ορισμένες συμπληρωματικές υπηρεσίες (οι οποίες εν μέρει δεν είναι δωρεάν) προκειμένου να επιτύχει μείωση του εφαρμοστέου χρεωστικού επιτοκίου, είναι πάντοτε ή μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις εις βάρος του.
- 16 Περαιτέρω, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η υποχρέωση μεταφοράς του μισθού σε λογαριασμό στην τράπεζα απαγορεύεται από το δίκαιο της Ένωσης. Ο οφειλέτης της διαφοράς είναι υπήκοος τρίτου κράτους, ο οποίος απασχολείται μεν σε Βούλγαρο εργοδότη, θα μπορούσε ωστόσο να αλλάξει τη συνήθη διαμονή του. Στο πλαίσιο αυτό, η υποχρέωση μεταφοράς του μισθού του σε βουλγαρικό λογαριασμό θα μπορούσε να αποτελέσει εμπόδιο στην άσκηση του δικαιώματός

του σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 3, σε συνδυασμό με το άρθρο 15, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ήτοι τη σύναψη σχέσης εργασίας σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συναφώς, κατά το αιτούν δικαστήριο, πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι το εθνικό δίκαιο προβλέπει και ένα άλλο μέσο για τη διασφάλιση της απαίτησης της τράπεζας, ήτοι τη σύσταση ενεχύρου επί του μισθού, όπως τούτο προβλέπεται συμβατικά στην υπόθεση της κύριας δίκης.

- 17 Εφόσον οι διατάξεις της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ επιτρέπουν, κατ' αρχήν, να απαιτεί η Τράπεζα από τον καταναλωτή τη μεταφορά του μισθού του σε λογαριασμό που έχει ανοίξει σε αυτήν, τίθεται, εν συνεχεία, το ερώτημα αν η ανάληψη τέτοιας υποχρέωσης είναι καταχρηστική υπό το πρίσμα της απαιτούμενης λήψης συμπληρωματικών υπηρεσιών.
- 18 Προκειμένου να δώσει απάντηση στο ερώτημα αυτό, το αιτούν δικαστήριο χρειάζεται διευκρινίσεις ως προς τα κριτήρια που πρέπει να εφαρμόσει για την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα των συμβατικών ρητρών που αφορούν συμπληρωματικές υπηρεσίες. Επισημαίνει ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν περιέχει διατάξεις που να απαγορεύουν ή να περιορίζουν συγκεκριμένα τη δυνατότητα επαγγελματία να επιβάλλει σε καταναλωτή δεσμευμένες πωλήσεις (Renda, A. [coord.], *Tying and Other Potentially Unfair Commercial Practices in the Retail Financial Service Sector. Final Report. 2009, Centre for European Policy Studies*, σ. 147 – 149, διαθέσιμο στην ακόλουθη διεύθυνση https://ec.europa.eu/finance/consultations/2010/tying/docs/report_en.pdf). Τέτοιες διατάξεις υφίστανται μόνο όσον αφορά συναλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων – βλ. άρθρο 101, παράγραφος 1, στοιχείο ε', ΣΛΕΕ.
- 19 Εντούτοις, οι πρακτικές δέσμευσης απαγορεύονται κατά το βουλγαρικό δίκαιο, ειδικότερα κατά το άρθρο 36 του *Zakon za zashtita na konkurentsia* (βουλγαρικού νόμου περί προστασίας του ανταγωνισμού, στο εξής: ZZK) και, γενικότερα, κατά το άρθρο 29 του ZZK. Σύμφωνα με τις επισημάνσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την υποχρέωση να λαμβάνονται, επίσης, υπόψη εθνικές διατάξεις προστασίας του καταναλωτή κατά την εφαρμογή της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ (σκέψη 37 της απόφασης στην υπόθεση C-738/19, A, καθώς και την εκεί μνημονευόμενη νομολογία), το Δικαστήριο πρέπει να διαπιστώσει αν κατά την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας περιεχόμενης σε σύμβαση συναφθείσα με καταναλωτή, πρέπει, επίσης, να λαμβάνει υπόψη τις εθνικές διατάξεις περί αθεμίτου ανταγωνισμού. Κατά το αιτούν δικαστήριο, τα εθνικά πρότυπα ανταγωνισμού πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα μιας ρήτρας.

Σύμφωνη προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνεία

- 20 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται επιπλέον ως προς την ερμηνεία των εθνικών προτύπων περί αθεμίτου ανταγωνισμού υπό το πρίσμα των κανόνων της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ.

- 21 Οι προβλεπόμενοι από τον βουλγαρικό ZZK κανόνες περί απαγορεύσεως των δεσμευμένων πωλήσεων έχουν γενικό χαρακτήρα, αλλά δεν τίθενται συγκεκριμένες προϋποθέσεις υπό τις οποίες εφαρμόζεται η απαγόρευση αυτή. Ο Βούλγαρος νομοθέτης προέβλεψε στο άρθρο 36, παράγραφος 1, του ZZK την απαγόρευση αθέμιτης προσέλκυσης πελατών, συμπεριλαμβανομένου του εξαναγκασμού στη σύναψη δεσμευμένων πωλήσεων. Σύμφωνα με το άρθρο 29 του ZZK, απαγορεύεται επίσης η προσέλκυση πελατών διαμέσου πρακτικών οι οποίες είναι αθέμιτες προς τρίτες επιχειρήσεις. Οι απαγορεύσεις αυτές αποσκοπούν προεχόντως στην προστασία των υπολοίπων επαγγελματιών που βρίσκονται σε άμεσο ανταγωνισμό με τον παραβάτη επαγγελματία. Εντούτοις, στο μέτρο που απαγορεύονται οι αθέμιτες εμπορικές πρακτικές και, υπό το πρίσμα της προαναφερθείσας νομολογίας, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά, παρά ταύτα, ότι θα έπρεπε να λάβει υπόψη και αυτήν την απαγόρευση στο πλαίσιο της εκτίμησης του καταχρηστικού χαρακτήρα σύμβασης συναφθείσας με καταναλωτή.
- 22 Ειδικότερα, λαμβανομένων υπόψη των ευρειών δυνατοτήτων ερμηνείας του άρθρου 29 και του άρθρου 36, παράγραφος 1, του ZZK, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν, για τους σκοπούς της εφαρμογής της προβλεπόμενης από το εθνικό δίκαιο απαγόρευσης του αθεμίτου ανταγωνισμού, η απαγόρευση αυτή πρέπει να ερμηνεύεται όχι μόνο στο πλαίσιο των κανόνων περί καταχρηστικότητας όσον αφορά συμβάσεις που συνάπτονται με καταναλωτές, σύμφωνα με την οδηγία 93/13/ΕΟΚ, αλλά και στο πλαίσιο των απαιτήσεων του άρθρου 38 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Αν υφίστατο υποχρέωση ερμηνείας κατ' αυτόν τον τρόπο, θα έπρεπε το εθνικό δικαστήριο να ερμηνεύσει τις απαγορεύσεις που προβλέπονται στο εθνικό δίκαιο προστασίας του ανταγωνισμού λαμβάνοντας υπόψη όχι μόνον τα συμφέροντα των ανταγωνιστών, αλλά και τα συμφέροντα των καταναλωτών.
- 23 Περαιτέρω, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι σύμφωνα με τη σκέψη 26 της απόφασης στην υπόθεση 14/83, Colson, η υποχρέωση σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης ερμηνείας υφίσταται μόνον όσον αφορά νομικές διατάξεις που εφαρμόζονται απευθείας από το εθνικό δικαστήριο στο πλαίσιο της διαδικασίας και δεν αφορά τις νομικές διατάξεις που έχουν διαφορετικό αντικείμενο. Εν προκειμένω, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει αν οι ρήτρες σύμβασης συναφθείσας με καταναλωτή είναι καταχρηστικές σύμφωνα με το άρθρο 143 του Zakon za zashtita na potrebitelite (βουλγαρικού νόμου περί προστασίας των καταναλωτών), το οποίο μεταφέρει στο εθνικό δίκαιο τις απαιτήσεις της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ. Συγχρόνως, οι απαιτήσεις αυτές πρέπει να εξεταστούν υπό το πρίσμα των γενικών προτύπων του εθνικού δικαίου που δεν έχουν θεσπιστεί αποκλειστικά για την εφαρμογή της εν λόγω πράξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ήτοι των διατάξεων περί αθεμίτου ανταγωνισμού. Εντούτοις, στον βαθμό που τα ως άνω χρησιμεύουν ως κριτήριο για την επίτευξη της προστασίας των καταναλωτών, το αιτούν δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη τη θεμελιώδη ανάγκη της προστασίας των καταναλωτών σύμφωνα με το άρθρο 38 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, εκτιμά ότι τα εθνικά πρότυπα ανταγωνισμού πρέπει να ερμηνεύονται σε συνάρτηση με τα συμφέροντα των

καταναλωτών. Τέλος, υπογραμμίζει ότι η προστασία του ανταγωνισμού αποσκοπεί στη δημιουργία καλύτερων συνθηκών για τον τελικό καταναλωτή.

Αθέμιτες εμπορικές πρακτικές

- 24 Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (σκέψεις 43 και 44 της απόφασης στην υπόθεση C-453/10, *Pereničová και Perenič*, καθώς και σκέψεις 48 έως 50 της απόφασης στην υπόθεση C-109/17, *Bankia*), η προσθήκη συμβατικής ρήτρας κατόπιν της εφαρμογής αθέμιτης εμπορικής πρακτικής, κατά την έννοια της οδηγίας 2005/29/EK, αποτελεί στοιχείο στο πλαίσιο της εκτίμησης του καταχρηστικού χαρακτήρα βάσει του άρθρου 4 της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ.
- 25 Επομένως, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει αν η διατύπωση των συμβατικών ρητρών της επίδικης σύμβασης πίστωσης συνιστά παραπλανητική εμπορική πρακτική κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 2, της οδηγίας 2005/29/EK. Πρέπει, ειδικότερα, να αποσαφηνιστεί αν πρόκειται πάντοτε για αθέμιτη εμπορική πρακτική όταν περιλαμβάνεται σε σύμβαση καταναλωτικής πίστης χρεωστικό επιτόκιο υπολογιζόμενο μετά την αφαίρεση όλων των μειώσεων επιτοκίου που εφαρμόζονται σε περίπτωση λήψης των απαραίτητων συμπληρωματικών υπηρεσιών, αντί να αναφέρεται το χρεωστικό επιτόκιο που ισχύει κατ' αρχήν χωρίς τις μειώσεις επιτοκίου και να προσδιορίζεται, εν συνεχεία, το επιτόκιο που ισχύει σε περίπτωση εφαρμογής των εν λόγω μειώσεων επιτοκίου. Πρέπει, επίσης, να διευκρινιστεί αν στο πλαίσιο της εκτίμησης του αθέμιτου χαρακτήρα μιας εμπορικής πρακτικής, το δικαστήριο πρέπει να λάβει, επίσης, υπόψη τη διατύπωση των προϋποθέσεων για τη λήψη και την απώλεια των μειώσεων επιτοκίου, καθώς και τη δυνατότητα του καταναλωτή να κατανοήσει αυτό το πλέγμα ρητρών που έχει διαμορφωθεί κατ' αυτόν τον τρόπο.
- 26 Εξάλλου, η απάντηση σε αυτό το ερώτημα πρέπει να δοθεί λαμβάνοντας υπόψη το αν η αναφορά του επιτοκίου με αυτόν τον τρόπο είναι επίσης επιτρεπτή κατά τις διατάξεις της οδηγίας 2008/48/EK, και, ιδίως, από το άρθρο 10 αυτής.
- 27 Περαιτέρω, κατά το αιτούν δικαστήριο τίθεται το ερώτημα αν στο πλαίσιο της εκτίμησης της προσφορότητας μιας εμπορικής πρακτικής να επηρεάσει τη συμπεριφορά του καταναλωτή κατά την επιλογή εμπόρου ή παρόχου υπηρεσιών κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 2, στοιχείο β', της οδηγίας 2005/29/EK, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να λάβει υπόψη το μερίδιο αγοράς του επαγγελματία που εφαρμόζει την εν λόγω εμπορική πρακτική. Τούτο συμβαίνει λόγω της σύναψης, στο πλαίσιο της εκκρεμούσας διαδικασίας, σύμβασης καταναλωτικής πίστης, η οποία δεσμεύει, κατ' ουσίαν, ένα πρόσωπο για μεγάλο χρονικό διάστημα και είναι πρόσφορη να επηρεάσει ουσιαστικά τη συμπεριφορά του στην αγορά. Ο δανειολήπτης απευθύνεται σε (γνωστά) πιστωτικά ιδρύματα που βρίσκονται πλησιέστερα στον τόπο εργασίας του ή στην κατοικία του. Τούτο σημαίνει ότι θα ήταν περισσότερο εκτεθειμένος σε προσφορές επιχειρήσεων που κατέχουν σημαντικό μερίδιο αγοράς. Επομένως, εναπόκειται στο αιτούν

δικαστήριο να διαπιστώσει, κατά πόσον πρέπει, στο πλαίσιο της εκτίμησης του παραπλανητικού χαρακτήρα εμπορικής πρακτικής ή της πίεσης που αυτή ασκεί στον καταναλωτή, να λαμβάνεται, επίσης, υπόψη η θέση του επαγγελματία στην οικεία αγορά αγαθών και υπηρεσιών.

- 28 Ειδικότερα, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι πρόκειται, εν προκειμένω, για διαδεδομένη στην αγορά πρακτική τραπεζών, ήτοι [νομικών] προσώπων που αντλούν κεφάλαια διαμέσου των καταθέσεων του κοινού. Κατά συνέπεια, οι μεγαλύτερες τράπεζες θα μπορούσαν να προσελκύσουν περισσότερους δανειολήπτες και να τους δεσμεύσουν με δυσμενέστερους όρους. Τίθεται το ερώτημα αν, ελλείψει δεσπόζουσας θέσης (τέτοια θέση ούτε διαπιστώνεται στην κύρια δίκη όσον αφορά την ενάγουσα ούτε προβάλλεται σχετικός ισχυρισμός), το μερίδιο αγοράς θα μπορούσε να είναι κρίσιμο στο πλαίσιο της εκτίμησης του αθέμιτου χαρακτήρα μιας εμπορικής πρακτικής.

Μέθοδος υπολογισμού του συνολικού ετησίου πραγματικού επιτοκίου και συνέπειες ενδεχομένου εσφαλμένου υπολογισμού

- 29 Στην εκκρεμούσα διαδικασία, τίθενται, επίσης, τα ερωτήματα που υποβλήθηκαν στο πλαίσιο της υπόθεσης C-229/20, K, σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού και μνείας του συνολικού ετησίου πραγματικού επιτοκίου σε σύμβαση καταναλωτικής πίστης, δεδομένου ότι, σύμφωνα με το άρθρο 22 σε συνδυασμό με το άρθρο 11, παράγραφος 1, σημείο 10, του Zakon za potrebitelskia kredit (βουλγαρικού νόμου περί καταναλωτικής πίστης), είναι άκυρη σύμβαση καταναλωτικής πίστης στην οποία δεν μνημονεύεται το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο, ενώ στην περίπτωση αυτή ο καταναλωτής οφείλει να επιστρέψει απλώς το ποσό που πράγματι έλαβε, άνευ τόκων και εξόδων.
- 30 Συναφώς, πρέπει να διευκρινιστεί αν η ανακριβής μνεία του ύψους του συνολικού ετησίου πραγματικού επιτοκίου στη σύμβαση καταναλωτικής πίστης πρέπει να εξομοιωθεί με την παράλειψη μνείας του επιτοκίου αυτού. Τούτο φαίνεται ότι μπορεί να συναχθεί από την απαίτηση σαφούς διατύπωσης των ρητρών σε συμβάσεις που συνάπτονται με καταναλωτές και ερμηνείας κάθε ανακρίβειας εις βάρος του επαγγελματία – βλ. άρθρο 147 του Zakon za zashtita na potrebitelite (βουλγαρικού νόμου περί προστασίας των καταναλωτών) σε συνδυασμό με το άρθρο 24 του Zakon za potrebitelskia kredit (βουλγαρικού νόμου περί καταναλωτικής πίστης). Οι προαναφερθείσες διατάξεις μεταφέρουν στο εθνικό δίκαιο το άρθρο 5 της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ και το άρθρο 23 της οδηγίας 2008/48/ΕΚ αντίστοιχα.
- 31 Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είχε ήδη την ευκαιρία να κρίνει, με την απόφασή του στην υπόθεση C-448/17, EOS KSI Slovensko, ότι μια ασαφώς διατυπωμένη ρήτρα σχετικά με το ύψος του συνολικού ετησίου πραγματικού επιτοκίου δεν ανταποκρίνεται στην απαίτηση του άρθρου 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ και ότι, επομένως, το επιληφθέν δικαστήριο έχει την εξουσία να μην εφαρμόσει τέτοιες ρήτρες. Εν προκειμένω, τίθεται το ερώτημα αν η αρχή

αυτή έχει εφαρμογή και όταν ο επαγγελματίας μνημονεύει ανακριβώς το ύψος του συνολικού ετησίου πραγματικού επιτοκίου (σε περίπτωση που πράγματι υφίσταται ανακρίβεια), προκειμένου να παραπλανήσει τους καταναλωτές και να επηρεάσει την ελευθερία επιλογής τους.

- 32 Για να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αν η ανακριβής μνεία του ύψους του συνολικού ετησίου πραγματικού επιτοκίου πρέπει να εξομοιωθεί με την παράλειψη μνείας του επιτοκίου αυτού, πρέπει, λαμβανομένων υπόψη των πραγματικών περιστατικών της ένδικης διαφοράς, να δοθεί απάντηση σε άλλη μια ερώτηση, και δη την ακόλουθη: Πρέπει οι επιβαρύνσεις όπως εκείνες που αφορούν το σύνολο των συμφωνηθεισών συμπληρωματικών υπηρεσιών στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, να προσμετρώνται στον τύπο υπολογισμού του συνολικού ετησίου πραγματικού επιτοκίου σε σύμβαση καταναλωτικής πίστης; Ο καθορισμός του συνολικού ετησίου πραγματικού επιτοκίου είναι πλήρως εναρμονισμένος δυνάμει του άρθρου 3, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2008/48/EK και, επομένως, το Δικαστήριο καλείται να διευκρινίσει αν ο υπολογισμός του συνολικού ετησίου πραγματικού επιτοκίου πρέπει να περιλαμβάνει έξοδα για συμπληρωματικές υπηρεσίες όπως εκείνες που έχουν συμφωνηθεί συμβατικώς μεταξύ των μερών.
- 33 Συναφώς, κρίσιμο είναι το ερώτημα αν οι προαναφερθείσες συμπληρωματικές υπηρεσίες «είναι υποχρεωτικές για την έγκριση της πίστωσης» ή αν έχουν ως αποτέλεσμα ότι η «χορήγηση της πίστωσης στηρίζεται στην εφαρμογή» των συμπληρωματικών αυτών υπηρεσιών. Για να δώσει απάντηση στο ερώτημα αυτό, το Δικαστήριο θα πρέπει να λάβει υπόψη ότι στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης και μάλιστα δεν προβλήθηκε κατ' ένσταση ότι ο εναγόμενος παραπλανήθηκε στο πλαίσιο της λήψης της συναίνεσής του για την παροχή συμπληρωματικών υπηρεσιών, ωστόσο ο τρόπος με τον οποίο διατυπώνονται οι ρήτρες σχετικά με τις μειώσεις επιτοκίου, καθιστά αναγκαίο να λάβει αυτός γνώση πολυάριθμων ρητρών του παραρτήματος 2 της σύμβασης. Περαιτέρω, πρέπει να επισημανθεί ότι η σύμβαση μπορεί να συναφθεί χωρίς τις συμπληρωματικές υπηρεσίες, αλλά βέβαια υπό ουσιωδώς διαφορετικούς όρους επιτοκίου, καθώς και ότι μέρος των υπηρεσιών αυτών (για παράδειγμα, η εξόφληση λογαριασμών επιχειρήσεων κοινής ωφελείας μέσω εφαρμογής ηλεκτρονικής τραπεζικής) δεν συνδέεται άμεσα με το αντικείμενο της σύμβασης πίστωσης.
- 34 Αυτός ο τρόπος υπολογισμού του επιτοκίου εγείρει ορισμένα πρόσθετα ερωτήματα. Κατ' αρχάς, τίθεται το ερώτημα αν το τίμημα των συμπληρωματικών υπηρεσιών, οι οποίες δεν αποτελούν τμήμα της σύμβασης πίστωσης, πρέπει να συνεκτιμηθεί κατά τον καθορισμό του συνολικού ετησίου πραγματικού επιτοκίου. Σε περίπτωση που αυτό δεν συμβαίνει, τίθεται το ερώτημα αν το αυξημένο επιτόκιο που θα οφειλόταν σε περίπτωση μη λήψης των συμπληρωματικών υπηρεσιών, πρέπει να μη θεωρηθεί ως τμήμα των επιβαρύνσεων της πίστωσης (και αντιστοίχως – ως τμήμα του τύπου καθορισμού του συνολικού ετησίου πραγματικού επιτοκίου).

- 35 Εξάλλου, στο πλαίσιο των προαναφερθέντων δύο ερωτημάτων, ήτοι αν το τίμημα των συμπληρωματικών υπηρεσιών αποτελεί τμήμα του τύπου υπολογισμού του συνολικού ετησίου πραγματικού επιτοκίου βάσει της σύμβασης και αν ο ενδεχόμενος ανακριβής υπολογισμός του επιτοκίου αυτού πρέπει να εξομοιωθεί με την παντελή απουσία μνείας στη σύμβαση, πρέπει να εκτιμηθεί αν, εν προκειμένω, το εθνικό δίκαιο προβλέπει κατάλληλη κύρωση για την εσφαλμένη μνεία του επιτοκίου αυτού. Στο σημείο [72] της απόφασης στην υπόθεση C-42/15, Home Credit Slovakia, το Δικαστήριο έκρινε ότι εθνική νομοθεσία που προβλέπει την ακυρότητα της σύμβασης καταναλωτικής πίστης λόγω επουσιωδών ανακριβειών του περιεχομένου της, συνιστά δυσανάλογη κύρωση κατά την έννοια του [άρθρου 23] της οδηγίας 2008/48/EK. Εν προκειμένω, είναι αμφίβολο κατά το αιτούν δικαστήριο αν η ανακριβής μνεία του επιτοκίου στη σύμβαση πίστωσης πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα την απαλλαγή του καταναλωτή από τη συμβατική υποχρέωσή του να καταβάλει τόκους και έξοδα.

ΕΠΙΡΑΦΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ